

Rektor Hans Holmboes Selvbiografi,

meddelt og afsluttet ved

D. Thrap.

Findaas 16 Juli 1850.

Om et Menneskes Liv er hengaaet nok saa hverdagsagtigt, om det aldrig har været afbrudt af nogen mærkelig Begivenhed, om det ikke er ført hen til noget for Andre vigtigt Resultat, dets ydre Forholde have dog været den Skal, inden hvilken en indre Livskjerne har udviklet sig, hvis Udvikling ligesaa vel har været betinget af Skallen som igjen betinget denne. Betragtningen af denne Vexelvirkning af ethvert Menneskes ydre og indre Liv kunde være baade interessant og lærerig, men den bliver altid umulig i sin Fuldstændighed, fordi Ingen Anden end Individet selv har Adgang til at skue sit indre Livs Bevægelser, og selv dette formaaer netop i de vigtigste Momenter mindst klart at bedømme sig selv, og var det end dertil istand, vilde dets Dom dog ikke uforfalsket komme til Andres Kundskab, fordi Egenkærligheden ikke alene forvansker Dommen, men ogsaa lægger Hindring i Veien for dens redelige Meddelelse. Selv det ubetydeligste Menneske er desuden bleven paavirket af andre Personligheder, som ikke kunne blive uomtalte og herimod opstiller sig mangen Gang væsentlige Betæneligheder. Dertil kommer endelig, at de tidligste Aar i Individets Liv tillige ere de vigtigste for dets hele Udvikling; men endda var det uskikket til at reflektere over sig selv, og dette Tidsrum maa saaledes næsten ganske lades uberørt uden, forsaavidt Hukommelsen har opbevaret enkelte prægnante Momenter, hvis Fremstilling kunde kaste noget Lys over denne dunklere Deel af dets Liv. Autobiografier ere derfor langt fra saa frugtbringende til Erhvervelse af Menneskekundskab, som man kunde vente, og selv de mest udskregne blandt disse, f. Ex. Rousseaus berømte confessions, maa derfor læses med megen Varsomhed og Kritik, for ikke at blive aldeles vildledende. Alligevel er Forfattelsen af en Autobiografi ingenlunde at fraaade. Den vil tvertimod, naar den foretages med alvorligt Ønske om at gjenfinde sig selv under Fremstilling af Livets Vexel, være et Middel til at tvinge Individet til at kaste et dybere Blik i sit eget Indre og derved, al Mangelfuldhed uagtet, være et vigtigt Middel til Selvkundskab, maaske saameget mere, jo mindre Forfattelsen er beregnet paa at blive bekjendt for en større Kreds. I denne Hensigt har jeg oftere tænkt paa at nedskrive for mig selv mit Livs Erindringer, men udsat det indtil nærværende Tid, da jeg har større Trang til at skaffe mig

den Sysselsættelse, som jeg tiltrænger, men som paa anden Maade er mig negtet.

Blandt 12 Sødskende fødtes jeg som den 9de den 8de Oktober 1798 paa Ervig Gaard i Trondenæs Sogn i Senjens Fogderi i Finmarkens Amt af Forældrene, forhenværende Foged og Missionskasserer Jens Holmboe og Anna Margaretha født Irgens. Min Fader var Søn af Hans Holmboe, efter hvem jeg er opkaldt, og som engang eiede Lessøe Jernværk, hvor min Fader er født. Min Moder er født paa Tromsø, hvor hendes Fader, Johannes Irgens var Præst, og hendes Moder var en Borchgrevinck. Da min Fader allerede døde om Høsten 1804, har jeg kun en dunkel Erindring om ham, og neppe en Ahnelse om hans Opdragelsesmaade. Kun det synes mig klart, at han var en Fiende af al Slags Forkjælelse, hvorfor Børnene uden Hensyn til Veirlig og uden Omhu for vor Beklædning havde Frihed til at tumle sig i Mark og Eng, hvorfor vi bleve baade haardføre og istand til tidlig at hjælpe os selv ved forekommende Vanskeligheder. At jeg, skjønt En af de Yngste, ikke stod tilbage i Benyttelsen af denne Frihed, slutter jeg af enkelte Smaabegivenheder, som jeg deels husker, deels ved senere Omtale af de ældre, ere opfriskede i min Erindring, hvorledes jeg oftere blev funden paa farligere Steder, stundom i den barske Vinter, forfrossen, kom hjem og da satte min Stolthed i ikke at lade see Tegn til Smerte, o. s. v. Som et Tegn paa tidlig Hang til Trods er mig oftere bleven fortalt, at da jeg, maaske neppe 4 Aar gammel, i et Selskab hos mine Forældre havde Lyst til at smage paa de mig ukjendte Retter, udviklede en Komptoirbetjent et Stykke skarpsyltet Agurk i Sennep og rakte mig det. Jeg fortærede med tilbagetrængte Taarer denne Lækkerbidsken, og paa Spørgsmaal, om jeg behagede mere, svarede jeg ja, hvilket dog af min Moder forhindrede. Engang havde jeg ved Bordet det Uheld at sønderbrække en gammel Spiseske og med et Vink til min næstældste Broder, nuværende Sorenskriver Holmboe paa Søndmøre, der altid var min troe Kammerad, listede jeg mig fra Bordet. Min Plan var at tilintetgjøre Lev-

mingerne af Skeen, men han, som allerede havde Begreb om Sølvets Værdi, foreslog at gemme den paa et Sted, hvor den maatte findes. Mistanken faldt ikke paa os, og jeg forholdt mig derfor rolig ved de anstillede Undersøgelser, indtil Skeen lang Tid efter fandtes, og Mistanken paa Grund af Gjemmestedet henleledes paa os. Vi maatte gaa til Bekjendelse og sendtes hen at skjære hver sit Riis, men min Broder kunde ikke formaa mig til at efterkomme dette Bud. Jeg veed ikke, om det var af Trods eller Fortvivelse, han udførte det imidlertid for os begge, og jeg husker endnu, hvor tung Gangen faldt mig, saaledes udrustet opad den 10 Trin høie Indgangstrappe. Paa vore ældre Sødskendes Forbøn benaadedes vi imidlertid imod at staae paa hver vor Side af Ovnen med Riset i Armen, et Vagthold, hvis Smerte jeg endnu paa en Maade føler. I Foraaret 1805 kom jeg til Kjøbmand Hans Andreas Gjæver i Tromsø, der var gift med min ældste Søster. Her nød jeg fuldkommen Frihed, og tilbragte min Tid i Selskab med andre ledige Drengene; en enkelt Gang taltes der vel om, at jeg skulde lære noget, men naar jeg havde tilbragt et Kvarters Tid med at skrive A. og B., afbrødes atter dette Arbeide i flere Uger, og saaledes kom jeg aldrig ud over dette principium litterarum. Uagtet den forholdsvis større Velstand, jeg her levede i, og den overmaade venlige Behandling, jeg nød, i Forening med aldeles ubunden Frihed, længtes jeg inderligt tilbage til Hjemmet, og min Glæde var overordentlig stor, da jeg i Foraaret 1806 med Amtmand Unmach tiltraadte Hjemreisen. Denne gik imidlertid meget langsomt og kjedeligt for mig, da Amtmanden havde Forretninger undervejs; men fast utaaløst fandt jeg det, da jeg paa Thingstedet Sand havde Udsigt over Hjembygden, men maatte bide paa Leilighed i 3 Dage, hvilke Værtinden, Madame Kildahls, rigeligt tilbødte Kager og Syltetøier ikke formaaede at forsøde. Omsider blev jeg afhentet af min ældste Broder, og skjønt Omstændighederne nødte ham til at lande temmelig langt fra Gaarden, kunde intet længer holde mig tilbage, men i fuld Fart ilede jeg forud og kom halvt hovedkuls ganske uventet ind i vor Dagligstue, et Øieblik, som med uudslettelige Træk har præget sig i

min Sjæl med dets mange blandede Følelser, der ikke alle vare behagelige. For den Fattigdom, som herskede i Enkens Huus, der var omgiven af mange uforsørgede Børn, havde jeg allerede faaet Øie, men uagtet jeg var istand til at erkjende, hvad der foregik i mit Indre, lod jeg mig dog ikke paa nogen Maade mærke dermed, end ikke for min næstældste Brøder. Saaledes havde allerede Verdens Nydelse forgiftet min Sjæl, og betaget den sin barnlige Glæde. Kort efter min Hjemkomst faldt jeg i en stræng Nervefeber, og neppe helbredet deraf, maatte jeg forlade mit Hjem for bestandig, idet jeg fulgte Kjøbmand Ole Normann, der just havde ægtet min Søster, Anne Margaretha, til Throndhjem, hvorhen jeg ankom om Høsten 1806. Under denne Reise bleve vi af Modvind tvungne til at søge Havn i Gæslingerne, en Fiskerplads, som beboedes af Hans Nielsen Hauges Venner, hvor vi forbleve i 8 Dage. Vor Proviant var temmelig medgaaet, og Stedets gjæstfrie Beboere viste sig meget hjælpsomme, hvilket maaske tildels bevirkedes derved, at Een af Reiseselskabet gav sig Mine af at dele Beboernes religiøse Anskuelse og deltog i deres daglige Andagtsøvelser, medens en anden derimod gjorde sig en Glæde af at paatage sig et endnu raaere Væsen, end han virkelig besad. Jeg veed ikke vist, om jeg allerede da fattede det Uværdige i denne Fremgangsmaade, hvortil jeg var Vidne, men ofte har Erindringen herom senere dukket op hos mig, og da jeg erfarede disse samme Personers sildigere haarde Tilskikkelser, bidrog ogsaa dette til at indpræge mig, at Gud lader sig ikke spotte. Førend jeg gaar videre, maa jeg endnu bemærke, at kun Familieforhold og ikke Angjældendes eget Ønske bevægede dem til at overtage min Forsørgelse, istedetfor min næstældste blidere Broders, en Omstændighed, der ikke blev uden Betydning for vort gjensidige Forhold. Jeg har imidlertid Grund til at antage, at min større Modstandskraft var bedre skikket til at bære de ikke altid lette Tryk, som sikkert heller ikke min Brøder vilde have undgaaet, om end ikke udsat derfor i samme Grad som jeg, og som maaskee aldeles vilde have kuert ham. Jeg var nu saaledes i Throndhjem. Med min Frihed var det aldeles forbi. Jeg, som hidindtil ikke

havde vidst af anden Indskrækning end at indfinde mig til de bestemte Maaltider, turde nu ikke uden Tilladelse komme udenfor vor Gadetrappe, hvilket saa strængt overholdtes, at da jeg nogle Dage efter min Ankomst i god Tro gik hen til en Fiskekjælling, som stod midt i Gaden, forat spørge hende om Fiskens Pris, saasom jeg havde hørt, at man ønskede at købe Fisk, blev jeg hurtig kaldt tilbage, og uden videre regaleret med et Par Ørefigen, med Underretning om, at hvert Huus havde sin bestemte Fiskekone, et Forhold, som til da var bleven mig ubekjendt. Dette ene Træk, som temmelig consequent gennemførtes, vil give en Forestilling om Behageligheden af mit Ophold der i Huset, og først længe efter lærte jeg ad Krogveie at skaffe mig mere Frihed. Af flere Ting kan jeg slutte, at jeg maa have været en vild, trodsig og uartig Dreng, men Mangel paa Oprigtighed var ikke i betydelig Grad tilstede, førend den ved overdreven Tvang fremkaldtes. Saaledes erindrer jeg, at da mine Pleieførelde i Vinteren 1807 i omtrent 3 Uger vare fraværende paa Levangers Marked, forblev jeg alene hjemme med en Tjenesstepige. Det var mig foreskrevet, at jeg i den Tid skulde have Tilladelse til 5 Gange at være ude at lege, hvilket bestod i at skride paa Rendestensisen foran vort Huus, og 2 Gange at besøge en Beslægtet. Jeg blev buden 3de Gange, og det var kun efter megen Betænkelighed, at jeg modtog Indbydelsen, men derfor afkortedes den ene Gangs Legen, om hvilken Forandring i den mig givne Tilladelse jeg ikke undlod at underrette mine Pleieførelde ved deres Hjemkomst. Jeg blev indsat i Fruekirkes Almueskole, som da i Herr Aas havde en meget duelig Lærer. Uagtet jeg ved min Indtrædelse i Skolen læste meget slet, kunde jeg dog læse, og det er forunderligt, at jeg ikke har nogensomhelst Erindring om, hvorfra eller hvorledes jeg havde faaet denne Smule Kundskab, et Beviis paa, at den hverken havde kostet mig Møie eller var bleven mig paatvungen. Den Tvang, hvori jeg levede, og den Mangel paa Sysselsættelse, som var en Følge heraf, bragte mig til at kaste mig over mit Skolearbeide, og min Fremgang var derfor sikkert langt større end mine Evner; paa disses Regning blev imidlertid min Fremgang især skreven, og

jeg blev saaledes snart anseet for et godt Hoved. Campes Skrifter for Ungdommen var min første Læsning, og da jeg altid læste med Anvendelsen paa mig selv, vare disse ikke alene mine egentlige Opdragere, men Lysten vaktes tillige hos mig til engang at betræde Campes Bane, og alt, hvad der senere foretoges af mine Lærere og af mine Meddisciple, blev Gjenstand for min Reflection. Bibelhistorien lærte jeg ved gjentagen Indenadslæsning og opfattede den med fuldkommen barnlig Tro som noget saa høit og helligt, at jeg tænkte mig dens Begivenheder ikke engang foregaaede her paa Jorden, hvorfor jeg, da et Skib var kommet hjem fra Ægypten, med høieste Grad af Forundring spurgte: Ligger da Ægypten paa Jorden? Dette Grundlag for min Tro formaaede mine senere Aars rationalistiske Undervisning vel at tilbagetrænge, men aldrig at tilintetgjøre, saaat Bibelen, hvorvel tilsidesat og forglemt, dog altid beholdt en Hellighed for mig. Den før omtalte Slægtning var ikke alene min Jevnaldrende og Kammerad, men blev og paa Grund af sin nettede Opførsel idelig foreholdt mig som et Exempel. Jeg kjendte ham bedre, og havde jeg ikke overseet ham, kunde han vel være blevet ruig endnu fordærveligere end han blev. Af ham lærte jeg mange slette Streger, og især hvorledes jeg skulde skaffe mig min Frihed. Efter 3 Aars Forløb blev jeg indsat i Realskolen, som den Tid vel havde et Par gode Lærere, men ellers befandt sig i en Opløsningstilstand. Ogsaa her tilfredsstillede jeg Lærernes tarvelige Fordringer og nød megen Opmuntring af dem, medens jeg aldrig kunde mærke, at dette paaagtedes af mine Pleieforældre, hvorfor jeg tidlig lededes til alene at søge at tilfredsstille mig selv, Noget, som har fulgt mig mit hele Liv, og har gjort mig i høi Grad ligegyldig for Andres Dom. I Slutningen af mit Ophold i Realskolen fik denne en duelig Bestyrer i Herr Sodemann; men mig kom det kun en meget kort Tid tilgode, thi Pengevæsenets Forstyrrelse bevirkede en Forhøielse i Skolepengene, hvorfor jeg uden at være bestemt til Studeringerne blev indsat i den billigere Latinskole ved Nytaar 1812. Da mine øvrige Kundskaber fandtes tilstrækkelige til at give mig Plads i Skolens 2den Klasse (den havde den Tid kun

3 Klasser) skulde jeg indhente 3 a 4 Aars ældre Skoledisciple i Latin ved Privatinformation. Uagtet Rector Boyes Søn, nu Toldcasserer Boye, som da var i Skolens øverste Classe, lod sig nøie med en høist billig Betaling, faldt den private Information dog saa kostbar, at jeg snart hørte Klage over, at det ikke kunde gaa an længer at udrede den. Jeg maatte da finde paa en Mængde Paaskud til at forsømme Læsetimerne hos Boye og istedetfor 4 læstes sjelden mere end 1 Time ugentlig, men dertil tog jeg derimod overmaade store Pensa, saa at jeg temmelig snart havde indhentet mine Meddisciple. Dette vakte imidlertid deres Lærers Misfornøielse, baade mod Rector, hans Søn og mig, og jeg maatte bære mangfoldige Krænkelser, indtil omsider baade Skolen og jeg blev denne Mand kvit. Forat holde fast paa den Bestemmelse, at jeg ikke skulde studere, tillod min Pleiefader mig i Begyndelsen ikke at læse Græsk, men da Aarene havde givet mig mere Selvstændighed, kunde han ikke længer modsætte sig, da jeg forpligtede mig til, at hans Udgifter ikke skulde forøges ved Indkjøb af Bøger o. s. v. Denne Opsættelse forlængede imidlertid mit Ophold 1 Aar i samme Classe, om ikke i Skolen, og Græsken, som jeg saaledes havde maattet tilkjæmpe mig, blev for stedse mit Yndlingsfag. Foruden vor Rector, for hvem jeg altid bar megen Agtelse og Kjærlighed, var Skolen kun slet forsynet med Lærere. De levende Sprog foredroges af en halvgal Mand¹⁾, som med al sin rasende Heftighed ikke engang formaaede at indgyde Drengene Skræk, og hans Timer optoges derfor ganske af allehaande kaade og uforskammede Streger, saaat selv Eleverne følte det Mislige deri og søgte ved selvgjorte Love at hemme Uordenen; men naturligvis til liden eller ingen Nytte. Fransk kunde jeg saa godt som slet ikke, da jeg forlod Skolen, og i Tydsk kjendte jeg ikke de simpleste grammatikalske Regler, uagtet jeg ved at læse tyske Morskabsskrifter havde erhvervet mig Dygtighed til at læse dette

¹⁾ John Mourly. Se Halvorsens Forfatterlex. IV, S. 128. Som Adjunker ved Skolen nævnes i Statskalenderen for 1816 foruden ham kun Christian Asmus Møller, der underviste i Mathematik, († 1 Maj 1837) og den nedenfor nævnte O. T. Fritzner.

Sprogs Forfattere uden Anstød. I Religionsundervisningen benyttedes i de første Aar Campes Ledetraad, og Enhver, som kjender denne Bog, vil vide, at det ikke er Christendom, som deraf læres. Den Lærer, som benytter en saadan Bog, kan man vide hører til den theologiske Skole, som i Kjøbenhavn udviklede sig under Hornemann og Moldenhauer. Accomodationssystemet fulgtes i Bibelforklaringen, naar Leilighed gaves, hvilket var sjældent, saasom Bibelen slet ikke benyttedes, og da en Lærer engang yttrede om Dæmonologien, at den var en Tillempling til Folkeovertroen, fik jeg paa min Bemærkning, at saa var jo Jesus en Bedrager, det naive Svar: „ja, men i en god Hensigt“. Det diceredes os ogsaa, at Sygelighed og deslige vel kunde nedarves, hvorfor man nok kan tale om en Arvesvaghed, men ikke om nogen Arvesynd, og Sammenligningen imellem Menneskeslægten og et raadent Træ, som ikke kan bære andet end raadne Frugter, erklæredes rent ud for en *Dumhed*. Naar der nu til denne Undervisning kom Læsningen paa egen Haand af T. C. Bruuns Bekjendelser, samt Omgang med, af mig høit anseede, ældre Personers Bespottelser, saa mener jeg, at der var gjort mere end nok for at udrydde Barnetroen af mit Hjerte, saa meget mere, som selv denne ikke var bygget paa nogen ordentlig Catechismuskundskab, eller fandt nogen Understøttelse i Hjemmet. Bedre gik det dog til ved Confirmationsundervisningen, som udførtes af Pastor N. S. Schultz efter Balles Lærebog; men jeg var allerede da kommen af Vane med ordret at lære Noget, hvorfor kun saare lidt opbevaredes. Den senere Lærer i Skolen, nuværende Sognepræst i Skogn, Provst H. S. Arentz, var vel af en anden theologisk Anskuelse end de tidligere, men enten vare vi allerede saa fordærvede, at hans Undervisning ikke kunde faa Indgang, eller han manglede den rigtige pædagogiske Takt. Vist er det, at hans Undervisning blev uden Indflydelse paa mig, og Niemeyers Lærebog, som han benyttede, er for mig endnu den Dag idag aldeles fremmed. I Mathematik pleiede Eleverne fra Thronhjems Skole at staa sig nogenlunde godt, men Undervisningen deri var dog høist tarvelig, og Læreren var yderst forsømmelig: deels kom han meget for

silde, deels afbrødes Undervisningen idelig ved Besøg af Barberen o. s. v., saaat vi for en stor Deel vare overladte til os selv. Da min gode Ven og Meddiscipel Adam Trampe, nu Amtmand i Nordre Thronhjems Amt, og jeg en Tid lang havde lært Geometri uden at forstaa det mindste, benyttede vi en Ferie til paa egen Haand at begynde forfra, og efter megen forgjæves Anstrængelse for at komme efter, hvad et mathematisk Bevis dog egentlig vil sige, lykkedes det dog omsider at fatte Beviset for at Summen af 2 Nabovinkler = 2 Rette, og fra det Øieblik opgik der et Lys for os over den hele Hemmelighed, og snart avancerede vi foran vore Meddisciple, saaat Læreren næsten slet ikke beskjæftigede sig med os, men overlod os Tiden i de matematiske Timer til fri Raadighed med Undtagelse af, at det stundom blev os paalagt, naar han selv var fraværende, at gjennemgaa nye Pensa for de andre. Vi gjældte saaledes for flinke Matematikere i Skolen, men udover de simpleste Elementer kom vi dog aldrig, og da Læreren engang fandt mig sysselsat med at forsøge Opløsningen af en ureen kvadratisk Ligning, sagde han: „Lad det være, thi det kommer Du dog aldrig af med!“ Jeg troede Vanskeligheden dermed uoverstigelig, og her blev da Grændsen sat for mine matematiske Kundskaber i Skolen. Jeg tænker, at dette Træk er noksom karakteristisk. Denne Mand besad forøvrigt adskillige for en Lærer meget gode Egenskaber: hans Foredrag var i Almidelighed klart, han holdt meget god Disciplin og var i det hele ret godt anskreven hos Eleverne, ja selv hos mig, uagtet følgende Strid imellem os: Rector havde nemlig som oftest Timer i Sideklassen samtidig med ham, og det var ham derfor magtpaaliggende, at der herskede Rolighed i Classen, naar han selv forsømte. Til den Ende paalagde han mig, som et Aar var den øverste i Classen (jeg var da i mit syttende) at holde Orden og angive de urolige for ham. Da der imellem Disciplene havde udviklet sig et Sammenhold, der lod os ansee al Slags Angivelse for skammeligt, og jeg i Særdeleshed ikke kunde fatte, at der i Skolen paalaa mig Andet end at passe mig selv, bad jeg mig i al Beskedenhed fritagen for dette Hverv, men fik den Erklæring, at jeg ved en-

hver forekommende Anledning vilde blive anseet for skyldig, naar den Skyldige ikke opgaves. Paa denne Maade var det nu gjort mig i dobbelt Henseende til en Æressag, aldrig at angive Nogen, og Følgen var, at jeg omtrent et halvt Aar daglig fik Prygl af Læreren og høstede Bifald af mine Meddisciple. Den legemlige Smerte regnede jeg for Intet, thi hvad havde disse Slag at betyde imod dem, vi Drengene daglig tildelte hinanden i vore Tvekampe? Jeg erindrer blandt Andet, hvorledes det morede mig, da Læreren en Dag nærmede sig, medens jeg var ifærd med at læse, og jeg, som vidste, hvad der vilde vanke, stemmede een Haand fast paa hver Side af Bænken for ikke at rokkes, og Læreren saaledes kastedes tilbage af sit eget Slag, uden at jeg tilsyneladende lod mig forstyrre i min Læsning. Nogen synderlig moralsk Virkning troer jeg heller ikke denne Behandlingsmaade medførte; thi jeg opfattede den hele Sag som en Veddekamp mellem hans og min Udholdenhed. Om-sider blev jeg dog kjed deraf, og angav Forholdet for min Pleiefader, som derom besluttede at tale til Læreren i min Nær-værelse. Dette begyndte at ængste mig; thi min Følelse af mit Subordinationsforhold til Læreren var endnu meget stærk, og yderst forknyt saa jeg ham derfor træde ind til os og ønskede ret inderlig, at jeg fremdeles havde vedbleven at modtage mine Prygl; men da han var svag nok til at ville benegte, at jeg mere end enkelte Gange havde været udsat for den paaklagede Be-handling, svandt min Forknyttelse, og jeg paaviste, hvorledes ingen Time var hengaaet uden lignende Behandling i de sidste Uger, og tog den øvrige Tid i een Sum ved at henvise til den hele Classes Vidnesbyrd. Hermed blev der da Ende paa dette Tyranni. Jeg tør ikke afgjøre, hvor stor eller hvor liden Ret eller Uret jeg havde i denne Sag; men fra min egen Erfaring har jeg i mit senere Lærerembede udledet mig den Regel, at jeg heller lader endog en grovere Forseelse forblive uopdaget end søge at fremdrage den anderledes, end ved moralsk Paa-virkning at fremkalde enten Angjældendes egen Tilstaaelse eller Andres Følelse af deres Foplygtelse til at bidrage til Sagens Opdagelse. Imellem den nævnte Lærer og mig indtraadte fra

den Tid af et meget godt Forhold, og jeg troer ikke at bedrage mig selv, naar jeg siger, at det kun er min Flukommelse, som har opbevaret denne Historie. Geographie og Historie foredroges af Herr Overlærer Otto Fritzner¹⁾, en Mand, hvis Kundskabs Rigdom, Livlighed og for Eleverne tiltrækkende Omgang ikke blev uden gavnlig Indflydelse paa mig, og endnu efter saamange Aar er han mit Hjerte nær; men jeg var allerede i øverste Classe, da han blev ansat ved Skolen; Tiden var for kort til at erstatte det manglende Grundlag, og jeg blev saaledes ogsaa i disse Fag en Stymper. De gamle Sprog foredroges af Rector Boye, allerede da en Olding, men med Ungdoms Livlighed og sit strænge Alvor uagtet istand til at bære over med Ungdommens Vildskab, naar deri ikke kom noget aabenbart Ondt tilsyne. Jeg havde den Lykke at vinde hans Yndest, hvorpaa jeg havde mange glædelige Beviser, skjønt jeg ikke aldeles undgik at føle hans noksom bekjendte tunge Haand, som han var meget prompte paa; men naar Sagen paa den Maade var afgjort, var den ogsaa øieblikkelig glemt, og det gode Forhold atter oprettet. Maaskee vilde man nu til Dags ikke lade sig nøie med hans Underviisning; men det tør jeg dristig paastaa, at blandt de samtidige Rectorer i Landet stod han ikke tilbage for nogen og langt over de fleste. Det var mig derfor en Glædessag, da jeg paa Storthinget 1833 hidrog til, at hans af Regjeringen til 1000 Spd. fastsatte Pension forhøiedes til 1200 Spd. som et Beviis paa Erkjendelsen af denne brave Mands Fortjenester. Gjerne dvæler Tanken ved Mindet om denne Mand, og jeg mener, at det Samme gjøre alle hans Disciple, som ikke ved eget grundset Forhold have paadraget sig hans varige Uvillie eller maaske rettere vakt hans Bekymring og Sorg. Naar hellerikke han altid var fri for vore kaade Streger, da viser dette mig, at der i saadanne mere ligger Letsind og Ubetænksomhed end beregnet Sletthed, og at Lærere derfor gjøre meget ilde i at behandle Disciples ofte kun tilsyneladende slette Opførsel med formeget Alvor. Ukjærlighed, det veed jeg vist, var Aarsag til de færreste Fore-

¹⁾ † 1860. Han var Adjunkt 1816, og H. maa altsaa i 2 Aar have havt ham til Lærer.

tagender, som paadroge os hans Dadel. Forresten maa man ikke troe, at han var den Mand, der lod Drengene spille sig paa Næsen; hellerikke var han eenfoldig nok til at lade sig narre; man skal derfor ikke kunne opvarte med saadanne Skolehistorier fra hans Tid, som dengang vare saa sædvanlige i de øvrige Skoler.

Ved Siden af Skoleundervisningen paavirkedes min Sjæl tidligt af en Tjenestepige, et udannet, men af Naturen udentviveligt begavet, men derfor desværre høist forvildet Væsen. Hun var udtømmelig paa Æventyr og Spøgelsehistorier, som hun med megen Livlighed fortalte mig, der sad i Skorstenen hos hende, og min Phantasie overfyldtes med allehaande uklare Billeder, og jeg blev saa angest i Mørket, at jeg neppe var at formaa til at aabne Døren til et mørkt Værelse. Endnu værre var det, at hun besmittede min Phantasie med de ureneste Billeder fra hendes eget Liv. Da dertil kom, at den førmtalte Slægtning ikke lod det mangle paa sandselig Forførelse, synes det som om min fuldkomne Fordærvelse maatte have været uundgaaelig, hvis jeg ikke i en ganske usædvanlig tidlig Alder var bleven bekjendt med Campe og Zalzmans Carl von Carlsberg, og af dem, ved Siden af maaskee for tidlig Verdenskundskab, tillige fik Advarsler, der fik Haarene til at reise sig paa mit Hoved. Meget tidlig læste jeg, foruden Skrifter, der egentlig vare beregnede paa Underviisning, hvorved jeg samlede mig adskillige Kundskaber, der mere ere anvendelige i det daglige Liv, end de egentlige Skolekundskaber, tillige en Mængde Røverhistorier og Lafontaines Romaner. Da jeg som anført altid læste med Anvendelse paa mig selv, gennemlevede jeg, saa at sige, i phantastisk Virkelighed saavel Rinaldo Rinaldis Æventyr i Bjergene som Lafontaines Gewalt der Liebe, den første Bog jeg paa egen Haand læste i det tyske Sprog. En Jevnaldrende, nuværende practiserende Læge i Christiania, John Lie¹⁾, deelte min Interesse for denne Lecture, og naar vi kunde komme til, udmaiede vi os, paa vor Viis, som Røvere, og improviserede

¹⁾ † 25 Jan. 1882.

Røverbedrifter. Disse gik ikke altid i det Smaalige og havde kun da Interesse for os, naar de vare forbundne med Dristighed og Fare. Efter eet saaledes udført heldigt Vovestykke, fremtraadte pludselig den Tanke hos os: men om det nu var gaaet ilde?! og Livets Virkelighed stillede os for Øiet langt mindre tiltrækkende Billeder end den eventyrlige Digers, og da jeg er fuldelig overbeviist om, at intet andet end Lysten til det Æventyrlige havde drevet os, var denne ene Reflection tilstrækkelig til at sætte Bom for lignende Foretagender, og hvad der var skeet, har aldrig frembragt hos mig nogen Følelse af Angest eller Skam, men kun inderlig Glæde over, at vor Daarskab ikke blev straffet; og mon ikke mange Drengestreger, som blive Gjenstand for retlig Forfølgelse og derved forspilde Angjældendes hele følgende Liv, i Grunden ere af ligesaa ubetydelig Beskaffenhed? For at gjenfinde Lafontaine i Livet, maatte jeg naturligvis have en Elskerinde, som jeg da snart fandt. Jeg vil ikke kalde min Kjærlighed til hende platonisk; thi hun var saavist ingen Gjenstand for mit Hjerte, men alene for min Phantasie, hvis Billeder, ved denne Gjenstand tagen ud af Virkeligheden, fik et fast Holdningspunkt. Der fandt saaledes aldeles ingen personlig Tilnærmelse Sted, og naar denne tilfældigviis indtraf, forsvandt Illusionen strax, og en ny Elskerinde maatte afløse den forriges henblegnede Billede, hvorfor jeg har havt mange saadanne. Imidlertid sværmede Lie og jeg som Werthere i vore egne Øine og skaffede denne sygelige Phantaseren Næring ved graadigere og graadigere Drag af Romanlitteraturens rige Væld. Mangen Sommormorgen overrumplede den opgaaende Sol mig med en saadan Bog i Haanden, og mangen Vinternat sad jeg læsende ved det Lys, som brændte i Børnekammeret. Da jeg endnu havde den eenfoldige Mening, at den, som skriver Bøger, nødvendig maa vide bedre end Andre, hvad der er sandt og ret, fyldtes jeg ved denne Læsning med Uvillie og Foragt for mit daglige Livs prosaiske Virkelighed, og især blev mig den Agtelse, jeg ofte, deels i Ord deels i Gjærning, saae at vises Penge, høist modbydelig. Som jeg voxede til, fik jeg vel en sundere Lecture, deels i Holberg, hvis Comediers Scenegang jeg nøiagtig kjendte,

deels i Oehlenschläger, hvis til den Tid udkomne Værker jeg gjentagne Gange læste, og heller ikke den dansk-norske Literaturs øvrige anseede Navne vare mig ubekjendte, ja selv en Birckners filosofiske Skrifter havde jeg i Skolen gennemgaaet; men den tidlig indslugede Gift havde rodfæstet sig for dybt til saaledet at kunne udryddes, og erkjendtes først i en langt modnere Alder for at være, hvad den var. Imod dette mit indre forforskruede Liv stod mit huuslige Livs maaskee mere end sædvanlige Haardhed som en skjærende Contrast og udsatte mig for en haard indvortes og udvortes Kamp, der forbittrede min Barndom og Ungdom og kastede sine mørke Skygger langt henover mit senere Liv. Jeg var som sagt en vild, trodsig Dreng, henved 8 Aar gammel, da jeg kom til Throndhjem, mere paatvungen mine Pleieførelde end valgt af dem. Mit Udvortes var ikke skikket til at indtage, og tidlig og ofte og længe hørte jeg, at jeg var saa styg, at jeg maatte skræmme Børn. Det Saarende, som laa heri, benyttedes for ofte, til at dets Braad ikke skulde sløves. Dog var der een Periode i mit Liv, hvori jeg med nogen Smerte følte, at hiin Ytring indeholdt Sandhed. Uagtet jeg pligtmæssig underkastede mig den føromtalte Indskrænkning i min Fritid, var det ubillige heri ikke skikket til at mildne mit Sind, og der opstod snart haarde Sammenstød, hvorunder jeg altid truedes med at blive sendt hjem til min Moder. Jeg havde allerede Forstand nok til at indsee, at dette vilde være en svær Byrde i hendes Fattigdom; alligevel havde Trudselen kun Forbittrelse til Følge, og da min Moder i 1807 skulde komme til Throndhjem, hørte jeg idelig, at Trudselen da skulde gaae i Opfyldelse. Hendes Ankomst, til hvilken jeg saa naturligt havde glædet mig, blev mig nu en Skræk, og jeg erindrer, at da Fartøiet, hvormed hun ventedes, kom til Syne ved Forbjerget Digermulen, svang jeg mig op paa et Kvistkammer, hvorfra jeg med bankende Hjerter og under hede Taarer saae Fartøiet nærme sig. Der var Bitterhed i disse Taarer, men ingen Erkjendelse eller Anger. Jeg tør ikke afgjøre, om det var Egenkjærligheden, som ikke tillod mig at see min egen Brøde; men det er vel sikkert, at man havde forfeilet Midlerne til at

bekjæmpe min barnlige Vanart. Ikke blot naar der var noget at anke over min Opførsel, men hvergang et Klædningsstykke eller deslige tiltrængtes, blev det lagt mig paa Hjertet, at jeg var til Udgifter, hvortil man ikke var forpligtet, og at disse indskrænkedes langt udover de Grændser, som jeg endog nu seer mig istand til at billige, vilde jeg betragte som et blot pædagogisk Misgreb, hvis der ikke senere i samme Huus var givet mig Anledning til at anstille Sammenligninger, som ikke ere en saa formildende Forklaringsgrund gunstige. Saaledes har jeg intet at udsætte paa, at en afdød Mands efterladte Garderobe for en stor Deel omarbejdedes til mig; men beklageligt var denne Garderobe saa rig, at den varede lige henimod min Confirmationstid, for ikke at sige formeget, og da den skrev sig fra mindst et halvt Aarhundrede tilbage, vil man kunne gjøre sig en Forestilling om, hvorledes denne Bedstefaderstads tog sig ud paa en Dreng. Saaledes erindrer jeg, med hvilken Angest jeg første Gang viste mig i en broget Kjortel, hvis lange Skjød fangedes, naar jeg løb, af mine Sko, der glippede med Hælen, og jeg saaledes var paa Vei til at rykkes bagover af min egen Kjole. Et Par chocolatebrune, saakaldte Knæbuxer gjorde ogsaa en, mig lidet behagelig, Opsigt blandt mine Skolekammerater ved en Examen i Realskolen, og de maa nok ogsaa have taget sig ret smukt ud til hvide Uldstrømper og Skoe, som ikke vilde sidde paa. En ganske lyseblaa Kjole med Staalknapper gjorde lignende Lykke ved en Examen i Latinskolen, og mere end ved Andres Spot saaredes jeg af en Meddiscipel, der af Medlidenhed forsikkrede, at der Intet var paa Kjolen at udsætte. Bedstefaders Hatte havde været trekantede; de bleve omgjorte til runde, hvorved Mærket efter Snoren blev dreven høit op paa Pullen; men aldrig saa snart havde en dygtig Regnbyge opløst Hattemagerlimet, førend Hatten sank tilbage i sin gamle Form, og Skyggen erholdt en overordentlig Bredde, hvorfor ogsaa en af mine Hatte havde den Lykke at blive laant til et Børnetheater, hvor en sjællandsk Bonde skulde fremstilles. Som sagt! hiin Garderobe var mig altfor righoldig, og de afstikkende Farver og det gamle Snit vare ikke de eneste Anledninger til Sorg for mig:

Klæderne vare ogsaa mølædte og kunde saaledes ikke vare længe; men derfor fik jeg og ikke Møllene Skyld. Mener man nu, at min Misfornøielse havde sin Grund i overspændte Fordringer, da svarer jeg, at jeg altid har anseet det for urigtigt, naar Børn, hvis Fremtids Vilkaar jo altid ere uvisse, i vore Dage klædes som Junkere; men denne Daarskab fandt i Throndhjem i min Barndom kun undtagelsesviis Sted, og der var saaledes Intet, som kunde opstemme mine Fordringer. Grove Vadmelsklæder bare selv Grev Trampes Sønner, og en Klædning af den Sort var det høieste Maal for mine Ønsker i den Retning. Naar jeg beklagede mig hjemme over min Beklædning, var Svaret altid, foruden Paamindelserne om, at jeg kostede saameget, at Ingen om 20 Aar vilde spørge om, hvorledes jeg nu var klædt. Ikke nok, at denne Trøst var lidet virksom under Øieblikkets Ubehageligheder, viser ovenstaaende, at mere end 2 Gange 20 Aar ikke ganske have formaaet at udslette det bittere Indtryk, og dette forhøiedes i de Dage end yderligere derved, at andre Jevnaldrende en Tid under ganske andre Vilkaar opholdt sig i samme Huus, og om hvem det ligefrem erklæredes, at de ikke længer med Anstændighed kunde beholde Klæder, som jeg vilde have været glad ved at besidde. Jeg kunde derfor, uagtet jeg, takket være Campe, havde lært Nødvendigheden af tidligt at vænnes til Savn, ikke see andet i denne Behandlingsmaade mod mig end Lige-gyldighed og Ukjærlighed mod den fattige faderløse Dreng, der nød Naadsens Brød, og da mit Øie ikke var aabent for, at alt dog skeer efter en kjærlig Guds Styrelse, bortstødtes mit Hjertesørgeligt fra mine Pleieførelde. Men saa bevægeligt er Ungdommens Sind, saa meget føler den Trang til andres Kjærlighed, at det i mangan Overveielsens Time gjorde mig inderlig ondt, naar jeg ikke formaaede at udfinde nogen, mine Pleieførelde gunstig, Forklaring paa den Behandling, jeg var udsat for, og ofte fældede jeg blide Taarer, naar en eller anden ringe Bifaldsyttring lod mig spore en venligere Bund under den haardere Yderside; men det var kun som Oaser i Ørkenen. Jeg maa her fortælle en liden Anecdote: En temmelig plump Nabomadame tillod sig ved flere Leiligheder at gyde Olie i Ilden, naar hun

tilfældigviis blev Vidne til huuslige Conflictter. Engang blev jeg irrettesat for at have afstrøget min Pen paa et Par lyse Beenklæder, og da jeg i al Beskedenhed anførte til min Undskyldning, at alle Skoledisciple pleiede at afstryge Pennene paa deres Klæder, men at min Ulykke var, at være kommen i Vane med at gjøre det paa Benklæderne, fordi disse havde været mørke, medens mine Trøier sædvanlig vare lyse, og at Ulykken altsaa laa i denne Vane, blandede hun sig som sædvanligt i Sagen og paaberaabte sig, at hun i sin Tid ogsaa havde kjendt Skoledisciple, men at de ikke tilsvinede sine Klæder med Blæk. Et vist Forhold, som denne Dame i sine yngre Dage havde staaet i til en Mesterlectianer, var mig bekjendt og foranledigede fra min Side et mere træffende og bidende end just beskedent eller endog blot anstændigt Tilsvar, hvilket imidlertid havde den gode Virkning, at Madamen rømmede Pladsen og lod mig og min Garderobe for Fremtiden være udenfor hendes specielle Omsorg. Svarets ikke ganske uvittige Form behagede mine Pleieforældre og bragte for den Gang Freden tilbage. Den samme Sparsommelighed, som gjorde sig gjældende med Hensyn til min Beklædning, strakte sig ogsaa til min Forsyning med Læreapparater. Jeg maatte laane de fleste Skolebøger, og da jeg saaledes altid maatte rette mig efter Eiernes Bekvemmelighed, gik ikke alene megen Tid spildt for mig, men der var heller ikke at tænke paa nogen Regelmæssighed i Tidens Anvendelse. Endog det nødvendige Papir savnede jeg, og det paadrog mig ofte Irettesættelse, at mine Stile vare skrevne paa løse Lapper. Fra den Tid fik reent Papir et saa høit Værd i mine Øine, at jeg ikke uden en vis Tvang endnu seer mig istand til at afgive et Stykke reent Papir. Foruden denne Hindring for en regelmæssig Arbejdsorden gaves en anden endnu større, den nemlig, at jeg benyttedes til at gaa alle Husets Ærinder, hvormed tildels var forbundet at bære store Byrder fra Sted til andet i Byen; og som Beviis paa, hvorvidt det gik hermed, vil jeg blot anføre, at jeg Aaret før jeg blev dimitteret, da jeg allerede var antagen til Privatlærer hos flere, engang blev sendt med en stor Byldt Linned paa Ryggen hele Byen igjennem til Vadskepladsen Mælene

ved Nidelven. For saadanne huuslige Forretningers Skyld hændte det endog enkelte Gange, at det blev mig paalagt at melde mig syg i Skolen. Uagtet det generede mig meget, at jeg, som allerede havde Omgang i flere af Byens anseeligste Huse, maatte vise mig i en saadan Tjenerskikkelse, følte jeg dog mindre Uvillie over disse Paalæg end Misfornøielse med mig selv, fordi jeg ikke kunde frigjøre mig for, hvad jeg maatte erkjende var en falsk Undseelse, fordi jeg heri saa min Afhængighed af Menneskers Dom, og fordi jeg følte deri Fodommens Magt over mig. Paa de paatvungne Skoleforsømmelser nær gav mit Hjerte derfor mine Pleieførældre Ret i Realiteten, men nogen Uvillie blev dog tilbage, fordi jeg sporede, at deres Bud i denne Retning ikke udgik fra deres egen Seir over Fordommens Magt, hvilken beholdt uindskrænket Indflydelse med Hensyn til andre, som vare i deres Huus. Som et lidet, maaskee ikke aldeles ucharacteristisk, Træk, som derhos beviser, hvorledes jeg altid søgte at practisere, hvad jeg læste, vil jeg her fortælle, at da jeg af min Moder modtog som Gave „Lommebog for Børn“, og deri forekom en Fortælling om en Dreng, der daglig bortgav sin Frokost til et fattigt Barn, men uden at opgive Aarsagen begjærede og fik Frokost paany, og da dette omsider negtedes, roligt fandt sig deri, saa skulde dette strax eftergjøres, men kun saameget fuldkommere, at jeg af mig selv opgav alt Krav paa Erstatning, hvorfor Historien indtil nu er bleven ubekjendt. Men ikke altid eller længe kunde dette effectueres; thi som oftest maatte jeg, min graadige Appetit uagtet, uden Frokost gaa i Skolen. Heri kom nu atter mine fra Campe lærte frivillige Afholdsøvelser mig fortræffelig tilgode, og da jeg blev noget ældre, lod jeg det ikke bero med det snart frivillige snart ufrivillige Afsavn af Frokost, men jeg bragte det endog til enkelte Gange Intet at nyde i een eller to Dage. I legemlig Haardførhed anstillede jeg ogsaa regelmæssige Øvelser; saaledes badede jeg mig til Tider, da mine Meddisciple løbe paa Skøiter; jeg var en bekjendt Svømmer, jeg følte mig aldrig generet ved at være vaad om Fødderne, og mange Gange maatte jeg, naar jeg glemte at lægge de vaade Strømper i Sengen, om Morgenen gnide den,

for at gjøre det muligt at trække dem paa. Overfrakke brugte jeg aldrig ligesaa lidt som Halstørklæde eller Vanter, og endnu som flere Aars gammel Student har jeg kjørt over Mjøsen i lignende Dragt, som jeg pleiede at bære i Christianias af Sommersolen ophedede Gader. Min Seng var simpel og slet ikke omhyggelig redet, men flere Maaneder om Sommeren fandt jeg det alligevel rigtigt at ombytte den med det bare Gulv, og en Bog under Hovedet. Om de fleste af disse Manøvre forbleve mine Pleieførældre uvidende. Naar der nu i det Foregaaende forekommer Meget, som ikke synes anbefalende for mine Pleieførældre, saa opkommer det Spørgsmaal: „Vare de da saa slemme Mennesker?“ Herimod vil jeg først opstille den Bemærkning, at en svunden Tid trækker sig sammen for Betragtningen til de enkelte Momenter, der have dybest Indvirkning paa Betragteren, og de uendelig større Tidsrum, som udfylde Afstanden mellem hine Momenter, forsvinde næsten ganske paa Grund af deres Hverdagslighed. Hvad jeg har fortalt, har havt Vigtighed formedelst dets Indvirkning paa mig; men seet indenfor dette Forhold, er det ikke andet, end hvad der sikkerligt som oftest gjentager sig. Hvad min Svoger angaaer, da var han anseet som en ikke blot borgerlig retskaffen Mand, der nød megen Agtelse i sin Kreds, men og som en hjælpsom og beredvillig, og jeg kunde derpaa anføre mange Exempler. Men var han ikke gjerrig? Er den gjerrig, som bygger for meget paa Penge, som troer, i deres Besiddelse at have den bedste Borgen for sin og Sines Fremtid o. s. v., da ere alle Mennesker mere eller mindre gjerrige, og i den Betydning var ogsaa min Svoger det, men i Ordets daglige Betydning var han det ingenlunde; ja, han viste sig stundom splendid. Men Manden havde ingen synderlig Opdragelse nydt; han var voxet op under simple Forhold, manglede derfor Characterens Luttring og Følelsens Forædling eller, om man vil, Forfinelse. Han havde derhos aldrig vidst, hvad det var at trænge; thi han var opvoxet under en Velstand, som hans eget Arbeide havde forøget. Som et særdeles hæderligt Træk bør jeg ikke fortie, at hans eneste Broder, senere Provst til Asker Præstegjæld, Niels Normann, ved Arvedelingen

Intet maatte godtgjøre for de større Udgifter, hans Opdragelse havde medført, men modtog af den anden Broder uden Afkortelse den halve Deel af den af Forældrene efterladte Sum, hvis Erhvervelse for en stor Deel var skeet ved min Svoger. Det kjærligste Broderforhold herskede ogsaa stedse mellem disse 2de Brødre, som havde løst den vanskelige Opgave, uden Strid at dele Arv. Men Manden var ikke uden Lidenskabelighed, sit Livs Forhold havde han ikke klarnet sig; i min Stilling kunde han ikke sætte sig ind; hvad en fornuftig Eftergivenhed for Verdens Dom har Krav paa, havde han ikke fattet; jeg var bleven ham paatvunget; mine Feil formaaede han ikke at opfatte som Ud-væxter, til hvis Bortskjærelse han var kaldet. Han saae derimod i dem alene Tilintetgjørelsen af den Glæde, han maaskee havde gjort Regning paa. Dette Sidste var nu vistnok en Feil, men en Feil, som er uadskillelig fra den menneskelige Egoisme. Hvad der anvendtes paa mig, maatte altsaa forekomme ham ikke som frivillige Ydelser men som tunge Offere, for hvilke han muligt heller ikke fandt den forhaabede Erstatning i den Forbindelse, som var den egentlige Aarsag til, at jeg kom i hans Huus. Kun sjelden kom jeg senere i personlig Berørelse med ham, men jeg lærte dog ved disse Leiligheder at see ham i et langt mildere Lys end tidligere, og jeg takker Gud, at han levede saa længe, at jeg lærte ham saaledes at kjende, at hans Minde nu er mig kjært og dyrebart. Hvad min Søster angaaer, var hun neppe 20 Aar gammel, da hun fik det Kald at være min Pleiemoder og Opdragerinde, og det var derfor ikke at vente, at et saa lidenskabeligt Gemyt skulde skille sig vel fra et saa vanskeligt Hverv, om hvis Betydning hun neppe havde gjort sig nogen bestemt Forestilling. Noget kjærligt Forhold kunde derfor ikke udvikle sig mellem os, og da hun mest lededes af Øieblikkets Luner, optraadte hun sjeldnere som Mægler end som den, der gød Olie i Ilden, vel oftere, men dog ikke altid som min Modstanderske. Hendes Omgang med mig var derfor en Række af de mest paafaldende Selvmodsigelser, alt eftersom hun følte sin Egenkjærlighed saaret eller smigret. Var jeg ikke meget tidlig blevet ledet til at søge min Tilfredsstillelse i mig selv, vilde sandsynlig

hine Modsigelser have virket endnu skadeligere for mig og gjort mig Livet endnu ubehageligere. Da jeg blev noget ældre, især efter min Indtrædelse i Skolen, fik jeg ved mine Skolebekjendtskaber Adgang til flere Familier, og den mig saaledes af Andre viste Opmærksomhed hævede mig ogsaa noget i mit Hjem. Her kom oftere Personer af en Deel høiere Dannelselse, end min Pleiefader selv gjorde Fordring paa at besidde, og jeg fik ved saadanne Leiligheder ikke alene Tilladelse til at deeltage i Samtalen, men blev ogsaa trukken ind i den for saaat sige at gjøre Husets litterære Honneurs, og da mine Kundskaber dertil allerede vare fuldkommen tilstrækkelige (meget fordredes just ikke) kunde jeg ofte mærke, at min Pleiefader og min Søster satte Pris paa de Fremskridt, jeg havde gjort, skjønt disse aldrig vare blevne lønnede med noget opmuntrende Ord, men jeg, naar Krav paa Bifald syntes at ligge i en meddelt Underretning om en Opflyttelse i Skolen eller deslige, affærdigedes med et kort og lige-gyldigt: „Det er bedst for dig selv!“ Denne Deltagelse i Samtaler med Ældre havde tildels en gavnlig Indflydelse paa min Udvikling; men med Samtalen fulgte tillige Deltagelse i de Ældres Nydelser, som, om de vel for dem vare inden Maadeholdenhedens Grændser (min Pleiefader selv var en yderst nøgtern Mand), var det dog formeget for mig, saaat jeg ikke sjelden følte mig betynget, naar jeg efter en saadan Aften gik tilsengs. Blandt dem, der saaledes besøgte vort Huus, var en ung Capitain, der havde et litterært Navn, stort nok til idetmindste i mine Øine at gjøre ham til en videnskabelig Heros; hans prægtige Generalstabsuniform bidrog meget til at hæve hans Anseelse i mine Øine; han var derhos et godt Hoved, munter og livlig og fuld af Anecdoter, selvoplevede som han kaldte dem, men vel snarere selvgjorte. Man vil finde det naturligt, at jeg i en Alder af 17 a 18 Aar fandt mig smigret ved at se mig tiltrukket af en saadan Mand. Han indbød mig i sit Huus og her opnaaede jeg først Fuldmyndighedens Kjendemærker, i den Voxnes Selskab at røge Tobak og drikke Panacée. Havde denne Omgang varet ret længe, og havde jeg ikke af Naturen havt liden Overensstemmelse med denne Mand, hvorved jeg opdagede store

Brøst hos ham, vilde han let have blevet mig til Fordærvelse. Han var plump og uanstændig i sin Tale; dette hævede ham just ikke i mine Øine, dog morede jeg mig derover, fordi det var forbundet med Lune og Vittighed; han drak undertiden vel megen Panacée; Panacéen smagte mig godt, og jeg frygtede ikke i ham nogen Paapasser; og saavidt harmonerede vi og endnu mere derved, at han udtalte sig altid som en Ven af Retfærdighed og Frihed og en Hader af al Undertrykkelse. Men i andre Henseender var han yderst letsindig i sin Tale, spottede med flere Bud og med al Dogmatik, og i denne Henseende følte jeg mig meget frastødt af ham. Han skaffede mig Malthes Møllers Repertorium at læse, men uagtet det for min uøvede Tænkning syntes vanskeligt at gjendrive, troede jeg dog deri at opdage et svagt Punkt, at det bebreidede Theologerne som en Selvmodsigelse, at de benytte Fornuften til at bevise Fornuftens Utilstrækkelighed i Religionssager. Heri fandt jeg ingen Selvmodsigelse, og min Fastholden ved denne ene opdagede Svaghed gjorde mig Bøgernes øvrige Indhold mistænkeligt ogsaa i de Punkter, hvori jeg intet formaaede at indvende. Havde han ikke blottet denne Side for mig, vilde han forøvrigt i min sandselige Natur have havt en saa stærk Allieret, at hans Omgang efter al Rimelighed vilde have været ødelæggende for mig; men det gik her som det ikke sjelden gaar, at de onde Magter forhaste sig og derfor blotte deres Spil. Jeg brød ikke med ham, men hans Omgang havde tabt det Tillokkende, thi jeg saa nu ikke længer nogen Ære i at blive søgt af ham, hvis Agtelse for mig stod paa meget svage Fødder.

Lommepenge havde jeg aldrig, førend jeg selv erhvervede dem. Som 8 eller 9 Aar gammel Dreng var jeg efterhaanden kommen i Besiddelse af 9 β , og da jeg en Søndags Eftermiddag havde fundet Anvendelse for denne hele Sum, blev det anseet som et Bevis for, at jeg var aldeles uskikket til at omgaaes med Penge; denne Begivenhed blev atter og atter fremkaldt, naar jeg længere hen i Tiden anmodede om nogle Skillinger. Imidlertid lærte jeg at raade Bod paa denne Mangel, i Førstningen af min tidligere omtalte Beslægtede, ved leilighedsvis Underslæb,

naar jeg gik Ærinder og ved at stjæle store Knapper af Bedstefaderkjolerne, hvilke Bønderne godt betalte; men snart begyndte jeg at foragte saadanne Udveie og begyndte for Betaling at skrive Oversættelser for mine Meddisciple, hvorved jeg tillige havde den Fordeel, at jeg nødsagedes til, forat kunne tilfredsstille alle mine Kunder til rette Tid, at arbeide langt foran Skolen. Derpaa begav jeg mig i Bogbinderlære og fortjente forholdsvis ret godt ved at indbinde Skrivebøger, thi meget videre bragte jeg det ikke i Konsten. Præsten Schultz anbefalede mig til at blive Informator hos Statsraad Krohg paa Munkvold for en lille Pige, ligesom jeg paa samme Tid informerede et ungt Menneske, der skulde studere. Paa førstnævnte Sted følte jeg mig umaaelig generet, dels fordi disse Folk stode saa høit i Anseelse hos mig, og dels fordi der i Huset virkelig herskede en langt friere Form, end jeg var vant til, hvorfor jeg var yderst ængstelig for at støde an mod god Levemaade. Knigges „Omgang med Mennesker“ og Dolcies Anstændighedslære havde jeg vistnok oftere læst med Opmærksomhed, men jeg fandt, at saadant ikke lader sig lære, mindst af hine Bøger, som sønderlemmer Samfundslivet i yderligste Enkeltheder og ikke sammenholder dem ved nogen ledende Traad. Da Munkvold ligger henved $\frac{1}{2}$ Mil fra Throndhjem, skulde jeg afhentes med Hest, men da jeg ikke havde siden min allerførste Barndom havt en Tømme i Haand, bar jeg mig saa keitet ad, at jeg nær var kommen til Skade, og da jeg ansaa det for en Skam at lade Tjeneren styre, foretrak jeg senere at gaa denne lange Vei, hvilket om Høstafterne var ubehageligt nok. Hertil kom, at Byaasen i de Dage sagdes at være usikker; der hørtes idelig Fortællinger om Overfald, saaat man omsider endog saa sig foranlediget til at lade anstille en Art Klapjagt efter Ugjerningsmændene. Ligesom man derfor paa Munkvold var meget ængstelig for mig, saaledes vandrede heller ikke jeg, skjønt bevæbnet med en Dolkestok, uden Hjertebanken den farlige Vei, men Hensynet hertil maatte vige for det Ydmygende i at skulle tilstaa, at jeg ikke havde lært at styre en Hest. Jeg har tidligere sagt, at jeg var ligegyldig for Menneskenes Dom; det her Nævnte og flere lignende Træk bringe

mig til at rette hint Udsagn derhen, at jeg var ligegyldig for Menneskenes Ros, men kunde ikke taale deres Daddel: In contrariis rebus multi sibi parum consentiunt, tror jeg Cicero siger: contemnunt laudem, vituperationem metuunt. Den Maade, hvorpaa jeg blev behandlet af Statsraadinde Krohg, (Manden var i Christiania eller Stockholm) var høist elskværdig, og den Tilfredshed, hun ytrede med min Undervisning, følte jeg med uforstilt Undseelse var mere Udtryk af hendes Overbærelse end af min Fortjeneste. Der havde ingen Aftale om min Betaling fundet Sted; men da jeg ved Afskeden modtog en Convolut, maa jeg tilstaa, at jeg gik en Del hurtigere end sædvanlig for i Hast at komme til et Sted, hvor jeg useet kunde undersøge Convoluttens Indhold. Det var 50 Spd eller som det i 1818 endnu fuldere hed 500 Rigsbankdaler. Betalingen oversteg langt mine dristigste Forventninger, men var dog ikke høiere, end der paa den Tid betaltes gamle øvede Lærere. Jeg kunde derfor modtage den med glad Taknemmelighed imod Giverinden, uden at betragte det som en for min Stolthed saarende Medlidenhedsgave til den bortdragende fattige Student. Jeg veed nu, at en saadan Stolthed ingenlunde er at rose, men det bliver derfor ikke mindre skjønt handlet af hende, som paa en saa fin Maade skaanede den, og maaske just derved nedlagde en Spire, hvorved hint Hovmod er bleven bevtunget. Jeg begriber ikke den Tilbageholdenhed, som har bevirket, at jeg ikke senere har søgt denne venlige Sjæl, noget, som jeg nu oftere har angret paa. Denne selverhvervede Skat deponerede jeg hos min Svoger, for, naar det behøvedes, at benytte den ved Universitetet, hvortil jeg samme Aar, 1818, skulde dimitteres. At jeg omsider kom til at betræde denne Bane, var ikke Tanken ved min Indtrædelse i Latinskolen, og blev heller aldrig egentlig besluttet, men det udviklede sig af sig selv; thi hver Gang der var Tale om, at jeg enten skulde sættes til Handelen eller ind paa en Embedsmands Comptoir for omsider at slæbe mig frem til den norsk juridiske Examen, erklærede jeg mig fast bestemt til, at jeg vilde ingen af Delene, men derimod gaa tilsøs, hvis jeg ikke kunde forblive i Skolen, og saaledes skred jeg uformærket fremad, indtil det blev en Selvfølge, at jeg maatte

blive Student. Min Plejefader lovede da at udruste mig med de fornødne Klæder og bekoste min Rejse, og dermed skulde al Understøttelse fra hans Side være sluttet. Hermed var jeg forsaavidt tilfreds, at det i det mindste ikke var mindre end, hvad jeg ønskede; thi jo ældre jeg blev, desto mere følte jeg mig trykket ved at oppebære Hjælp paa en Maade, som jeg med Rette eller Urette ansaa for nedværdigende for min Selvfølelse. Jeg stod saaledes færdig at afgaa til Universitetet, i mine egne Tanker meget maadelig udrustet med Kundskaber, thi jeg sammenlignede mig aldrig med mine Undermænd, og havde tidlig en Anelse om, hvilken uhyre Afstand, der var imellem mig og enhver, der paa nogen Maade havde udmærket sig i Verden. Jeg havde en Gang læst om en preusisk Gardist, som pristes for sin høie Væxt og dertil svarede: „Derfor takker jeg de Smaa!“ og dette Sandsagn anvendte jeg hos mig selv, naar jeg blev vaer nogen Udmærkelse, og derfor var det vel og er det vel endnu, at jeg er lige-gyldig for Ros. Dadel derimod taalte jeg ikke, fordi jeg som oftest ansaa den at komme fra uberettigede. Denne samme Følelse af mit absolut lavere Standpunkt har altid gjort min Tilnærmelse til mig ubekjendte Personligheder ikke alene beskeden men endog forknyt. Men dette har ved lidt nærmere Bekjendtskab ofte meget hurtigt slaaet om til et trodsigt Overmod; thi ikke sjelden fandt jeg mine Forudsætninger om Andres høiere Standpunkt ugrundede. Mange Modsigelser i mit ydre Væsen, tror jeg heri finde sin rette Forklaring. Da jeg var næsten uden religiøs Paavirkning, formildedes og reguleredes ikke mit Sinds naturlige Beskaffenhed. Dette var og er, saavidt jeg kan skjønne, melan-kolsk-cholerisk, ikke i inderlig Blanding, men afvexlende. Er det sandt, at Vinen er Sjælens Speil, som de Gamle paastaa, da bekræftes denne min Mening ogsaa derved, at det var afhængigt af Omstændighederne om en Ruus skulde bringe mig „til heftig Strid eller til, hvad man kalder Øl og Barmhjertighed.“ Lystig gjorde Vinen mig næsen aldrig, og for min bedste Stemning ved saadanne Lejligheder fandt jeg et træffende Udtryk i Kong Beles Tale til sin Søn Halfdan: „Mer Alvor i Legen, Konning!“ At mine Omgivelser ikke formaaede rigtig at bedømme

min Characters Beskaffenhed, viste sig blandt andet ogsaa ved et Par Leiligheder, da jeg allerede i en Alder, hvori Tilvendelse af fremmed Eiendom maatte betragtes som en Forbrydelse, beskyldtes for at have solgt nogle min Plejefader tilhørende Bøger og Landkorter; Tingen var, hvad Bøgerne angaar, at de havde været i mit Værge, men med hans Vidende og Villie senere laante til en af mine ældre Brødre, som direkte havde tilbageleveret dem til ham. Længere Tid var hengaaet, og dette var blevet forglemt. Da de nu tilbagefordredes af mig, gav jeg Henvisning til min Broder, som ved en Hukommelsesfeil erklærede at have tilbageleveret dem til mig. Det stod ikke i min Magt at bortvende Mistanken, men, mere end det krænkende i Beskyldningen, smertede og forbittrede mig det ikke vrede, ikke sørgmodige, men, som det forekom mig, triumferende Blik, hvormed min Søster udtalte: „Nu staar du der net!“ Jeg havde Forstand nok til at sætte mig ind i, at den Gjerning, for hvilken jeg var mistænkt, maatte med Grund paadrage mig mine Opdrageres Misfornøielse og Sorg, men hiint Blik syntes mig at sige, at Misfornøielsen vilde just da have været tilstede, naar jeg havde været i Stand til at bevise min Uskyldighed, og derved aftvunget den Egoismen saarende Tilstaaelse, at man havde selv gjort sig skyldig i en ugrundet Mistanke og deraf følgende ubillig Behandling. Jeg dømte derfor dengang og længe bagefter yderst haardt om denne Begivenhed, og intet af, hvad jeg troede at have lidt i mine Plejeforældres Huus, udvidede Kløften imellem vore Hjerter i den Grad, som — ikke hiin Mistanke eller Beskyldning, hvortil jeg var billig nok til at ansee dem nogenlunde berettiget — men som hiint Blik. Nærmere Kundskab gennem mig selv til det Djævelske i den menneskelige Natur har imidlertid lært mig i de senere Aar at dømme mildere ogsaa, ikke om hiin Handling, men om den Person, som gjorde sig skyldig deri. Nogle Maaneder efter gjenfandtes Bøgerne, intet Ord blev talt i den Anledning, men jeg fik en aldeles uvant Opfordring til at indbyde nogle af mine Bekjendte. Noget lignende var Forholdet med de omtalte Korter, kun at Bitterheden her ikke var nær saa stor. Mine udvortes Forhold havde gjort

mig i høieste Maade fiendsk mod alt Herredom; jeg var derfor altid rede at staa de Svagere bi. Jeg tillod mig selv aldrig udenfor Lidenskabens Øjeblikke at vise nogen Overvægt mod Nogen. Uagtet i høieste Maade paastaaelig, naar jeg mødte Modsigelse, var jeg sjelden istand til frø først af at modsige Andre for ikke at ydmyge dem. Dette er endog bleven til en Svaghed, som har fulgt mig hele Livet igjennem. Jeg maa som oftest have en Paavirkning udenfra for at overvinde denne Svaghed, og kan derfor næsten aldrig lidenskabsfrit modsige Nogen, hvilket giver min Desput en Strenghed og Haarhed, som jeg selv meget har beklaget. For denne Beskyttelse af Svagere, for den virkelige Hjælp, som jeg senerehen har kunnet yde, har jeg aldrig fordret eller ønsket nogen udvortes Tribut, ja denne har endog været mig imod, naar den frivillig ydedes mig, og jeg var aldrig lettere at bringe i Afhængighed af Andre, end naar jeg havde viist dem nogen betydeligere Tjeneste. Dette ansaa jeg nu en lang Tid for en stor Fuldkommenhed. Jeg mente, at dette var ikke at lade den høire vide, hvad den venstre gjør, men jeg har, Gud være lovet, lært at indsee, at dette kun var en potenti-seret Egoisme.

Tolv Aar havde jeg nu tilbragt i Trondhjem under Forhold, som havde gjort mig Livet der lidet behageligt, og uagtet mit Sind opløstes i Vemod, da jeg en Søndagsmorgen, den . Juli 1818, kørte ud igjennem Skandsporten, og uagtet jeg ingenlunde med ungdommelig Fantasi malede mig lysende Fremtidsbilleder, var dog min Grundstemning Glæde. Foruden nogle kjære Meddisciple, som jeg om eet Aars Tid atter skulde træffe, var der i Trondhjem egentlig kun eet Væsen, som jeg ugjerne skiltes fra; men selv dette Savn følte mindre, fordi dets Billede egentlig kun var indvævet i min Fremtids Drøm, hvor det ublegnet kunde beholde sin Plads, end havde haft nogen Virkelighed for mig. Adam Trampe og jeg reiste sammen og blev efter Skik ledsagede af Paarørende og Venner til Meelhuus, hvor den sidste Afsked blev tagen. Reisen i nydeligt Veir, i den bedste Sommer, igjennem saa skønne Egne, som findes, naar man fra Trondhjem reiser over Dovre til Christiania, var under

de Omstændigheder, hvorunder jeg foretog den, over al Beskrivelse behagelig, og heri gjordes intet Skaar derved, at vi havde paataget os at escortere en noget ældre Dame, som vi først undervejs opdagede var meget vranten og slet ikke kunde forlige sig med de løsslupne Skoledrenges lystige Munterhed. Dog opklaredes hendes

Ovenstaaende Autobiografi dikterede Rektor Holmboe sin Søn i Aaret 1850, da han havde mistet Synet, men den blev desværre ikke fortsat. Vi skal derfor kun tilføje en kort Oversigt over Rektorens senere Livsløb.

Da Holmboe 1818 var bleven Student, maatte han søge sit Underhold ved Informationer og kom snart til at gjøre sig bemærket. En Kjøbmand i Kristiania havde nogle Sønner, der ved deres Vildskab havde gjort det saa broget for deres Huslærere, at den ene efter den anden havde forladt dem som umulige. Holmboe paatog sig den vanskelige Gjerning, efter at Præsten N. S. Schultz havde udpeget ham for Faderen, og han bragte det ved sin humane, bestemte og tillige gemytlige Optræden dertil, at Gutterne blev baade flittige og flinke, — ja den værste af dem vilde ikke skilles fra ham, da han 1824 drog til Kongsberg, og Faderen lod ham følge med. Informationen tog saa megen Tid, at H. ikke før 1821 fik examen philologico-philosophicum (med Udmærkelse). Han gav sig nu til at studere Filologi og blev optagen i det filologiske Seminarium under Professor G. Sverdrup (Græsk) og den unge Lektor S. B. Bugge (Latin). Sverdrup var tillige Overbibliothekar ved Universitetsbibliotheket og tog Holmboe til Amanuensis. Det nære Forhold, hvori han saaledes kom til denne Lærde, har vel bidraget sit til, at det græske Sprog, der jo altid havde havt hans Kiærlighed, blev hans Hovedstudium. Som Lærer i Græsk og tildels Latin og Geografi fik han Ansættelse ved Möllers Institut. Det kunde under disse Omstændigheder ikke gaa hurtig med hans Examenslæsning, og han var ikke langt paa Veje, da Overlærer- og Bestyrerposten ved Kongsbergs Middelskole blev ledig 1824. Paa Professor Sverdrups Opfordring søgte han denne Post og

fik den i April 1824. Han blev ikke længe her. Aaret efter tog Professor F. C. H. Arentz i sit 90de Aar Afsked som Rektor ved Bergens Skole, der i hans sidste Tid omtrent havde været i Opløsningstilstand. Her maatte man sætte en ung, dygtig og kraftig Mand, og Professor Sverdrup henledede atter Regjeringens Opmærksomhed paa Holmboe. Han maatte her konkurrere med den senere Statsrsad Hans Riddervold, der som Bestyrer af Fredrikstads Middelskole havde bragt denne i et stort og vel fortjent Ry. Denne vilde dog ikke gaa ind paa den Betingelse, at han skulde tage filologisk Examen og imidlertid overtage Embedet som konstitueret, hvilket Holmboe gjerne vilde. Han fik da Konstitutionen i Oktbr. 1825 og begav sig strax til Bergen, hvor Ansættelsen af den 27-aarige Student i den ærværdige Professor Arentz' Embede havde vakt den største Forbauselse og vel ikke ringe Forargelse. Allerede paa Rejsen fik Holmboe en Prøve paa dette, da han en Aften kom til Evindviks Præstegaard, hvor han maatte bede om Herberge for Natten. Provsten Niels Dahl, der var en Mand af solide Kundskaber, maalte ham med Øjnene og udbrød: „saa denne unge Mand skal erstatte, hvad vi har tabt i den ærværdige Professor Arentz!“ Holmboe var i godt Humør, da han efter Dagens anstrængende Sejlds befandt sig i den lune Stue, og svarede, at Provsten kunde prøve, hvad han duede til — helst i Græsk.. Provsten tog ham paa Ordet, fandt frem Sofokles' Tragedier og holdt en liden Examen, der faldt ud til hans højeste Tilfredshed. Da han kom til Bergen, lærte han paa en højst fornøjelig Maade at kjende det Rygte, der havde spredt sig i Befolkningen, at den nye Rektor var saa lærd, at han havde glemmt sit Modersmaal og blot talte Latin. Mindre kunde ikke gjøre det, naar han skulde afløse „gamle Professoren“, der i en Aarrække ikke havde vist sig udenfor Skolen og af det agtbare Borgerskab betragtedes som Indbegrebet af al menneskelig Viden.

Om Tilstanden i Bergens Skole, da Holmboe kom did, har Stiftsprovst P. A. Jensen givet livlige Skildringer, der findes i Stamtavlen over Holmboerne (Bergen 1868) S. 79 ff. Det maa have været en underlig Stilling for den 27-aarige Rektor at staa

der, hvor Lærere og Disciple i en Aarrække havde gjort, hvad de vilde, under den stokdøve Rektors tiltagende Alder og Sløvhed, med 4 Lærere under sig — Konrektor Johannes Winding, Overlærer Lyder Sagen, Adjunkterne Edvard Fritzner og Imanuel Hallager — der samtlige havde været Studenter, da han blev født. Allerede dette maatte gjøre Stillingen vanskelig i en Tid, da Alders-Autoriteten var stor overalt, og i Bergen maaske større end de fleste Steder. Kommer saa hertil, at Gutterne, livlige af Natur, var vante til Lovløshed, saa vil man forstaa, hvilken stor Opgave, der forelaa den 27-aarige Mand. Det er bekjendt, hvor udmærket han løste den, saa de gamle Lærere trods lidt Grin over den unge Reformator snart blev hans bedste Venner, medens Gutterne hang ved ham med Kjærlighed og glædede sig til hans Timer. I Juni 1829 tog Holmboe sin filologiske Examen — selvfølgelig med bedste Karakter — og 8. Januar 1830 blev han udnævnt til Rektor. 1833 blev han første Gang valgt til Storthingsmand for Bergen og mødte siden 1836—37, 1842, 1848, 1851, 1859, 1862. Han blev nu lige saa bekjendt for sin politiske Virksomhed som for sin pædagogiske Dygtighed. 1836 var han med paa Formandskabsloven og blev strax valgt ind i Bergens Kommunebestyrelse, der i mange Aar havde Nytte af hans Kundskaber og Dygtighed. Hans Syn var i mange Aar svagt, og 1850 mistede han det ganske. Ikke desto mindre mødte han paa Stortinget det følgende Aar. Da han mistede Synet, afgav han den Erklæring, at han „vilde lade sin Forbliven i Embedet være afhængig af sine Foresattes endog uden fremførte Grunde udtalte Mistillid til hans Dygtighed.“ Der blev ingen Mistillid udtalt, og Holmboe røgtede sin Gjerning med al Flid, og da han nu maatte lade Kommunevæsenet fare og ofre sig ganske for Skolen, var han i visse Maader mere for den end før. Han havde vidst at vække Disciplenes Æresfølelse, og hans Dygtighed til at tage dem fra denne Side er noget af det mest karakteristiske ved hans Skolegjerning. Dette gjorde det muligt for ham at drive sin Undervisning, uagtet han ikke kunde se.

Da Holmboe 1853 frabad sig Valg til Stortinget, antog man, at han ikke mere kunde tænke paa saadan Virksomhed,

og ved Valget 1856 stemte man derfor ikke paa ham, men drog nye Mænd af den yngre Slægt frem. Ved det næste Storthingsvalg 1859 vakttes en stærk Agitation imod disse yngre Mænd. Vi skal ikke gaa nærmere ind paa disse Forhold, der ikke vedkommer Personalhistorien, og her er ikke Plads for nogen Bedømmelse af disse Sager. Holmboe deltog visselig ikke i Agitationen, men han stillede sig dog paa dens Side og lod sig vælge til det i 1859 sammentrædende Storting. Fra nu af faldt der Skygger over hans Liv. Byens Befolkning var delt i tvende Lejre, og de fleste af hans gamle Venner — navnlig i Byens Embedskreds — befandt sig i den, hvor han ikke var. Paa Storthinget kunde han ikke mere indtage den fremtrædende Plads, han tidligere havde havt, og da han kom hjem, havde Skolen faaet en ny Adjunkt, der ved sit besynderlige Væsen nedbrød Disciplinen, saa man ud over Byen hørte de underligste Ting fra Skolen. Da han ikke kunde raade med den livlige Ungdomsskare, gav han Rektorens Blindhed Skylden og indgav Vaaren 1861 en Forestilling til Eforatet om, at „Rektor Holmboe som blind Mand var uskikket til at staa i Spidsen for Skolen.“ Man søgte at faa den uheldige Adjunkt til at tage Afsked, men han lod sig ikke fjerne, og Kirkepartementet fandt nu i Skrivelse af 26. April 1862, at det maatte opfordre baade Rektor og Adjunkt til at søge sin Afsked. Holmboe fandt sig ved dette Skridt yderlig krænket. Han havde aldrig tænkt sig det Tilbud, han 1850 havde gjort om at træde tilbage, naar Mistillid til hans Dygtighed blev udtalt af hans Foresatte, bragt i Forbindelse med en Klage over ham, men for at der ikke skulde være mindste Anledning til Tvivl om, at det var alvorlig ment, indgav han 15. Maj 1862 Ansøgning om Afsked. Han fik den 7. Juni 1862 og blev 21. August s. A. udnævnt til Kommandør af St. Olafsordenen, hvis Ridderkors han havde baaret siden Aaret efter dens Oprettelse 1848. Samme Aar mødte han atter paa Storthinget og var der sidste Gang paa det i Anledning af den danske Krig sammenkaldte overordentlige Storting 1864. Fra 1862 tog han Ophold i Kristiania, hvor han havde meget at høre, mange at tale med og enkelte Disciple at

undervise. 23. Maj 1868 døde han i Sande hos sin Svoger, Sorenskriver Aubert, efter nogen Tid iforvejen at være rammet af et Slaganfald, der lammede hans Tunge og satte ham i en elendig Tilstand.

Vi har ovenfor nævnt de Bidrag til Holmboes Karakteristik, der er meddelt i P. A. Jensens Optegnelser fra 1851 og 1863. Han var Discipel i Bergens Skole, da H. blev Rektor, og senere en Tid Lærer ved Skolen, saa han kjendte ham nøje. Et andet Bidrag er leveret af Nordahl Rolfsen („Da jeg var Gut“, Bergen 1888), der gik i Skolen ved hans Fratræden. Der er forhaabentlig flere af hans Disciple, der har gjort Optegnelser om den mærkelige Personlighed, og de vil vel efterhaanden komme for Dagen. At han var en af de mest fremragende Personligheder, vor Skole har ejet i dette Aarhundrede, maa alle være enige om. Han havde fra sin Ungdom ofret sig ganske til Skolegjerningen og tænkte sig visselig ingen anden, om end Omstændighederne førte ham ind i Politik og Kommunevæsen. Han hørte ikke til de stiltfærdige, tilbagetrukne, indadvendte Skolemænd, og det kom ham visselig i høj Grad tilgode, da han i sin tidlige Ungdom kom til Bergen. Han var en gennem praktisk Natur, fuld af Liv og Munterhed, trængte til Mennesker og var glad i Selskab. Dette har vel bidraget meget til at han saa hurtigt kunde vinde den ejendommelige bergenske Befolkning og dens livlige Ungdom. For denne var han visselig en fortrinlig Lærer, men maaske en endnu fortrinligere Pædagog. Han forstod at behandle Disciplene efter deres Alder og var vist den første af vore Rektorer i dette Aarhundrede, som kunde holde sin Skole i stræng Orden og Disciplin ved humane Midler, idet han saa vel vidste at gjøre Forskjel paa Guttestreger og Rebellion. Han forstod saa godt at vinde Disciplenes Fortrolighed som en faderlig Ven, for hvem de bar den højeste Agtelse. Han var Politiker med Liv og Sjæl, da han blev ført ind paa dette Felt, har været baade Oppositionsmand og Konservativ, men i begge Egenskaber har han baaret den reneste Fædrelandskjærlighed, saa det alene kunde være i den Retning, han indvirkede paa Disciplene.

Holmboe var et overmaade klart Hoved, men ingen lærd Mand. Han var ikke anlagt paa de gamle Magistres tilbage-trukne Studieliv, — vel neppe paa Bøger i det hele. I de første 24 Aar af hans Rektorat, da han holdt til i den gamle Bygning, som maaske er den eneste i Skandinavien, der endnu kan give os en Forestilling om vore Skolers Indretning i gamle Dage¹⁾, laa Skolebibliotheket i en Dynge i et tillaaset Rum, hvor ingen kom. Hans tidlig svækkede Syn har vel ogsaa gjort sit til, at han mere søgte sine Venner blandt Mennesker end i Bøgerne. Han deltog saaledes gjerne i Bergens Selskabsliv, der med sin oplivende Munterhed havde sine Mangler, for hvilke han tidlig fik Øje. Uden at optræde som Reformator paa dette Felt blev han her den skarpeste Kritiker, efter at han var greben af Lyder Bruns vældige Bodsprædiken 1845—47. En gennemgribende Forandring foregik med ham, og han vilde maaske være kommen dybt ind i pietistisk Mørke, hvis han ikke under Opholdet paa Stortinget 1848 havde havt Anledning til at komme til større Klarhed under W. A. Wexels Prædikestol. Fra nu af fik naturligvis theologiske Spørgsmaal og Standpunkter en ganske anden Interesse for ham, end de tidligere havde havt. Han gav sig strax til at oversætte Krummachers „Elisa“, — en Udtalelse til Bergenserne om, hvor de nu kunde finde ham. Ogsaa i hans Undervisning mærkedes dette. En af hans dygtigste Disciple fortæller, at det efter mange Aars Forløb staaer levende for ham, hvorledes H., naar de læste Platons Apologia og Cicero de officiis, med en sjelden Klarhed udviklede Forskjellen mellem den hedske Moral og den kristelige. Da han efter de første Stridens Aar kom til mere Klarhed og Ro, kunde det mærkes, at han ikke var aldeles upaavirket af Grundtvigianismen, om han end aldrig tilhørte denne Retning. For mange stod han som en Autoritet i theologiske Sager, og han greb gjerne Anledningen til at udtale sig i kirkelige Spørgsmaal.

Om hans Familieforhold kan henvises til den ovennævnte af hans Søn, Overlæge Jens Andreas Holmboe, udgivne Stamtavle.

¹⁾ Se herom *Illust. Tid.* 14. Sept. 1879.